

"הלכה ומסורה"

יו"ל ע"י מופעל **ארחות הלכה** לאור משנת רבינו מאור הגולה כמוהר"ר דוד משרקי (מזרחי) זיע"א

מס' 4

❧ ימים נוראים-סוכות-תשרי התשע"א ❧

❧ תזכר העניינים ❧

רשימת הרבנים לפי סדר א-ב

- רגע... בהתבוננות! - הזמן... לאנקמי גירסא - פניני עיוני גירסאות, בתפילה על הפרנסה הארוכה.
- א. גגוזות - קטעים על ר"ה ויוה"כ - מכת"י תכלאל כמוהר"ר יצחק ב"ר אברהם ונח זיע"א.
- ב. שרשי מנהגי תימן - הגאון רבי אברהם אריה שליט"א, א. פיוט ה' שמעתי. ב. מקום הפיוטים בתפילת ר"ה ויוה"כ. ג. קול התרועה. ד. שופר של ראש השנה.
- ג. כתית למאור - ביאורים בדברי מאור גולת תימן רבינו השתילי זיתים זיע"א, מאת הגאון רבי חזקיהו דחבשי שליט"א.
- ד. בירור הלכה - הגאון רבי פנחס קורח שליט"א, בענין פיוט אחות קטנה בליל יו"ט שני של ר"ה, ובענין הובא צילום כת"י תשובה בענין הנ"ל למו"ז כמוהר"ר חיים קורח זיע"א.
- ה. ביאור הפיוט אחות קטנה - מאת הגאון רבי פנחס קורח שליט"א.
- ו. בירור הלכה - הגאון רבי עזרא קרואני שליט"א, בענין אכילת כזית פת בליל יו"ט ראשון של סוכות.
- ז. בירור הלכה - הגאון רבי אברהם שמן שליט"א, בענין מנהגי התקיעות במוסף של ר"ה.
- ח. מקור התפילות - פרקים מתוך הקונטרס סדר התפילה על הפרנסה.
- ט. הלכות ומנהגים - סליחות, עירובי תבשילין, ר"ה, ויוה"כ פ.
- י. איש על העדה - מאמר על כמוהר"ר הגאון רבי יוסף צובירי זצ"ל, לרגל עשור לפטירתו. מהגאון רבי אברהם בן משה שליט"א.
- ועוד... מדור חמדה גנוזה, מתעבות הקוראים לגליונות קודמים, הקמת ארגון ועמותת אמת ליוסף. ועוד.

נתרם לביהמ"ד לזיכוי הרבים. ואסור להוציא!

ניתן להשיג את החוברת בטל' 0527138106
וכן בחנות "נוסח תימן" ב"ב

מופץ בס"ד בירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אשדוד, ביתר עילית, פתח תקוה, אלעד,
רחובות, ראש העין, חשמונאים, נתיבות, אשקלון, מגדל העמק, צפת, ועוד

המעוניינים לזכות את הרבים בקבלת החוברת באזור מגוריהם
נא להתקשר כנ"ל

נר ה' נשמת אדם

לע"נ הצדיק רבי שלמה ב"ר
שלמה טייירי זצ"ל. ולע"נ מארי
שלמה ב"ר יוסף טייירי זצ"ל
תנצב"ה
ולהצלחת התורם ומשפחתו

לרפואת שרה בת מרים ע"ה.

ולהצלחת משפחת סעדיאן הי"ו
ברוחניות ובגשמיות

לע"נ רבי יעקב בהרה"צ יחיא טויל
אריכא זצ"ל גלב"ע י"ז תשרי תשנ"ח
חווה"מ סוכות. ולהצלחת ולרפואת מרת מזל
אריכא תחי' ומשפחתה הי"ו

נר ה' נשמת אדם

לע"נ מארי ניסים ב"ר יוסף קרואני זצ"ל. תנצב"ה. ולרפואת אשתו
תבל"ח מרת שמחה תחי'.

לע"נ הרה"צ רבי שלום ב"ר יהודה אריה (דוראני) זצ"ל, גלב"ע חווה"מ
סוכות ט"ז תשרי תש"ב תנצב"ה ולרפואת בתו מרת רומיה תחי'.

לע"נ כמורה"ר רבי יוסף ב"ר יהודה אריה (דוראני) זצ"ל גלב"ע י"ג
חשוון תשכ"ט תנצב"ה.

לע"נ ר' יוסף בן סאלם צברי ז"ל, ולע"נ מרת צינייה בת צאלח צברי ז"ל,
ולע"נ מרת מלכה בת רחל צברי ז"ל, תנצב"ה. נדבת השעה"ט מר ציון צברי
הי"ו.

רוח ה' תניחם בגן עדן

להנצחות ניתן לפנות למערכת, הפרטים בסוף החוברת

הינם ללא ספק גם פעמי מרכבותיו של המשיח לו אנו מצפים כ"כ, ויש לנו להחזיק בכל עוז בתורה ותפילה ואמונה ובטחון, שכמו בספינה המיטרפת בים ומאיימת לישבר נוסעיה יחזיקו בכל כוחם בדופנותיה וכדו' כדי לינצל ה"ה בעניינינו.

זהו בהיבט הכללי, ובאמת שיש ללמוד מענין מרוץ הזמן הנ"ל לימוד גדול בהרגשת האמונה בחוש, שהנה מיסודות האמונה שהקב"ה אינו נברא והריהו מעל טבע הזמן ואינו מושפע כלל ממנו, וכה"א כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור, אכן מאחר וכולנו חיים בתוך מצב זה שנקרא הזמן, ממילא יקשה עלינו מאוד לחוש אמונה זו.

אך בדורות אלו שהנה אנו רואים בעינינו שלכאור' מושגי הזמן משתנים במהירותם, ועל אף שהשעון הוא אותו השעון, הרי נדמה שהשעה עוברת הרבה יותר מהר ממה שצריך להיות בשעה, א"כ יש בכאן הרגשה חושית באמונה הנז', ומלבד זאת י"ל שיש כאן דבר טוב שעשה הקב"ה לטובתינו, שמאחר שכן הוא למרות ירידת הדורות, הרי אנו קרובים יותר לקב"ה מכיון שאנו נתרחקו יותר ממצאות הטבעית של הזמן, ונתקרבו יותר למציאות הרוחנית שבו אין הזמן שולט, ומה שזכינו לזה עכשיו י"ל שזה חלק מהכנת הדור לקבלת פני משיח צדקינו שיבוא בב"א.

המצב היום ידוע שלכולם אין זמן, אך לכאורה אינו מובן מדוע? הלא פלאי הטכנולוגיה אמורים לחסוך בזמן לא לגרום בחיפז? צא וחשוב שבדורות עברו לא היו מכוניות אלא עגלות, לא היה קמח קנוי אלא היו טוחנים הקמח לבד, וכן

לא היתה מכונת כביסה אלא יום כביסה, ולא תנור חשמל אלא תנור עצים, ולא בריזם אלא שאיבת מים, וכו' וכו'. והזמן עדיין עמד לרשותם, משא"כ בזמנינו שהזמן חומק מעימנו.

יתירה מזאת בשנים האחרונות ככל שהשנים חולפות יותר ויותר מתחזקת ההרגשה הזו שאין זמן, וגם הזמן שכבר ישנו עובר מהר מהרגיל בימים עברו, מטבע הדברים המבוגרים יותר יחוו בחומרת המצב יותר מהצעירים, שהם טרודים משבת לשבת ועוד חג ועוד חג ו... עוד ר"ה, שוב אנו מוצאים את עצמינו בפתחה של שנה חדשה, אבל

המפליא הוא שגם בקרב הצעירים ביותר ואף הילדים, לא מהנמנע לשמוע לעיתים קרובות שהזמן עבר להם מאוד מהר, דבר שלא היה מצוי כלל בעבר הלא רחוק. וא"כ שוב עולה התמיהה מדוע מה קורה איתנו?

והנה ידוע שיש מקורות לכך שבעקבתא דמשיחא הזמן יעבור מהר יותר [ולע"ע לא מצאתי], וא"כ לכאורה תופעה זו ויש להוסיף לזה מה שכ' בעבר אודות מזג האוויר וכן הלחץ היומיומי, האסונות הנוראים, כ"ז

לאוקמי ג'רסא

יש להעיר הערה חשובה בתפילה על הפרנסה הארוכה, הנדפס בכל הסידורים בקטע: "היוצא מפסוק וְהָרִיקָ תִּי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דִי, ומפסוק נָסָה עָלֵינוּ אֹרֶךְ יָמֵינוּ, [והשם הנזכר גי' חת"ך] המצפים תמיד לישועתך ומיחלים לחסדיך כְּעֵינֵי עֶבְדִּים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׁפָחָה אֶל יַד גְּבוּרָתָהּ וכו' לכאורה ניכר שיש בו ט"ס, דעל מה קאי המצפים תמיד וכו' וכן העיר ע"ז כמה פעמים ת"ח ויר"ש מובהק, ויבוקש הדבר וימצא, שבמקור קטע תפילה זו אכן אינו כן, אלא קודם "שנהיה אנו וכו' בית ישראל המצפים תמיד לישועתך וכו' ובוה א"ש ודו"ק. וע"ע בזה בקונטרס סדר התפילה על הפרנסה.

געזונט

מתוך תכלאל למוהר"ר יצחק ב"ר אברהם ונה זיע"א כת"י

גאון עוזינו מהר"י ונה היה כידוע אחד מיוחד מגדולי חכמי תימן הקדמונים [לפני כארבע מאות שנה] וחיבר חיבורים רבים ונפלאים, פירוש גדול על התכלאל בלול בהלכות ומנהגים ומהר"ץ בעץ חיים מרבה להביא מדבריו, וספריו נתפשטו מאוד בכל תימן עד הדורות האחרונים, וכמו שרואים ריבוי ההעתיקות ששרדו לפנינו, וכן חיבר עוד חיבורים רבים בהלכה ובקבלה, ולצערנו אך מעט מחיבוריו נדפסו, ומהראוי שיקומו מתוך העדה חכמי לב להו"ל כל אוצרות תימן בכלל ושלמהר"י בפרט, ויה"ר שזכותו תגן בעדינו אכ"ר.

ראש השנה – יום הכיפורים

עשיית פירוש קטני התפילה

שגיאות מי יבין, אמר ליה שבקי לך, גם מזדים חשוד עבדיך אמר ליה שבקי לך, ע"כ.

ובכ"ן ובכ"ן ובכ"ן ג' פעמים. עולה למין ע"ב רמז לשם בן ע"ב היותא מפסוק ויס"ע ויב"א וי"ט וזהו רחמים ודין ורחמים, וכן ויעב"ר ע"ב רי"ז, וג' פעמים ובכ"ן עולה רי"ז, ועיין זה בספר צרור המור.

שהשלטון מלפניך. ייראה שהיא שהשלטון בקמ"ץ כי השלטון שם המלך והשלטון שם המלכות.

וכ"ל הרשעה. הוא יצר הרע שנאמר ויאמר זאת הרשעה וישלך את אבן העופרת אל פיה בזכרי"ה כמו שדרשו רז"ל על יצרא דעבודה זרה כתיב שאם אתה אומר היא מלכות הרשעה הרי אמר ומלכות העליזה מהרה תעקור ותשבור, ויצר הרע עתיד הקב"ה לבערו מן העולם שנאמר ותא רוח המומאה אעביר מן הארץ.

וחפרה הלבנה ובושה החמה. כנוי לעובדיהן כמו שתרגם יונתן ויתכנעון דפליחין לסיהרא ויבהתון דסגדין לשמשא, ע"כ.

זכרינו לחיים. בספר ארבעה טורים לא יאמר לחיים בפתח שמשמע לא חיים, כלומר אין חיים. אלא לחיים בשו"א, שהפת"ח במקומות כמו חולם כענין שאמרו רז"ל בנדרים, משנה האומר לחולין שאוכל לך ר"ל לא חולין יהא כל מה שאוכל לך אלא קדש, ולא נהירא, אלא בין פת"ח בין שו"א המשמע מלה אחת ופסוק מלא הוא בישעיה בפת"ח כל הכתוב לחיים בירושלם, מכל מקום הוא הלשון לומר לחיים בשו"א.

ובתחלת התפילה יאמר לחיים סתם ובסופה יאמר לחיים טובים.

ולמה לפי שבתחלה יבקש האדם על המועט ואחר כך על המרובה, אמרו מניין נלמוד, מדוד שבקש תחלה על השגנות ואחר כך על הודונות, שנאמר גם מזידיים חשוד עבדיך, אמר ליה שבקי לך. ואמרו למה היה דויד דומה בותה שעה לעני המחזר על הפתחים, וכך דרכן של ערביים בתחלה מבקשים מבעל הבית מים לשתות, כיון שנותנין לו מים אח"כ מבקשין בצל ונותנין להם, אח"כ אומר בצל בלא לחם מזיק הלב, ונותנין להם לחם וכך דוד אמר

ראש השנה

בשולחן ערוך. ראש השנה שחל להיות במוצאי שבת אומר ותודיעינו ומקדשין על הכוס יקנה"ז, אם חל בחול אומר יום תרועה ואם חל בשבת אומר זכרון תרועה, בקידוש ליל שני מניח פרי חדש ומברך שהחיינו, ואם אין פרי חדש עם כל זה יאמר שהחיינו.

דברים שנוהגים לאכול בראש השנה

נוהגין לאכול כרתי ואומר יכרתו אויבינו, ורוביא דהיינו תלתן ואומר ירמי"א שירבו זכיותינו, קרא יקרע גזר דנינו, תמרי יתמו אויבינו, סלקא יסתלקו עונותינו, ואוכלין ראש כבש לומר נהיה לראש ולא לזנב וזכר לאילו שליחחק, אם חל יום ראשון בשבת אומרים צדקתך במנחה ואומר שהחיינו בשופר ביום ב'.

ודע שבשבתות וימים טובים אין אדם צריך להתודות אחר תפלתו כשאר ימות החול חוץ מראש השנה ויום הכפורים שיכול אדם להתוודות בהן מפני שהן ימי תחנון.

בר"ה בשחרית תוקעין בשופר מיושב ומעומד, מיושב בין תפלת שחרית אחר קריאת ההפטרה, ומעומד בתפלת מוסף, ולמה הן עושין כן אלא כיון דשמע שמנא קל שופרא דמיושב בהיל ולא בהיל, וכיון דשמע קל שופרא דמעומד אמר הא ודאי מטא זמנא למתבלע בארעא ולית ליה פנאי לקטרג והוא עריק אנפשיה, וסימניך בזה אין ש'מן ואין פ'נע ר"ע ראשי תיבות אשופר, כלומר בשופר.

וז"ל הר"ד אבודרהם כתב רס"ג ז"ל מה שצונו הבורא יתברך לתקוע בשופר בר"ה יש בזה עשרה ענינים ואלו הם,

הענין הא' מפני שהיום היה תחלת הבריאה שבא ברא הגדוש ברוך הוא את עולמו ומלך עליו וכן עושין המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפניהם בחוצרות ובקרנות ושופרות להודיע ולהשמיע בכל מקום בתחלת מלכותם וכך אנו נמליך עלינו את הבורא ליום זה וכן אמר דוד בחוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יי'.

והענין הב' כי יום ר"ה הוא ראשון לעשרת ימי תשובה ותוקעין בשופר להכריז על ראשינו כמי שמוזהר ואומר כל הרוצה לשוב ישוב ואם לאו אל יקרא תיגר על עצמו וכן עושין המלכים מזהירין תחלה את העולם בניירותיהן וכל העובר אחר ההזהרה אין שומעין לו טענה. **והענין הג'** להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו וקול שופר חזק מאד ונקבל על עצמינו מה שקבלו אבותינו על עצמן נעשה ונשמע.

והענין הרביעי להזכירנו דברי הנביאים שנמשלו לתקיעת שופר שנאמר ושמע השומע את קול השופר ולא נזהר ותבוא חרב ותקחיהו דמו בראשו יהיה והוא נזהר נפשו מלמ.

והענין החמישי להזכירנו חרבן בית המקדש וקול תרועת מלחמת האויבים כמו שנאמר כי קול שופר שמעה נפשי תרועת מלחמה וכשאנו שומעין קול השופר נבקש מאת הקב"ה על בנין בית המקדש.

והענין הו' להזכירנו עקידת יצחק שמסר עצמו לשמים וכן אנו נמסור את נפשותינו על קדושת שמו ויעלה זכרוננו לפניו לטובה.

והענין הז' כשנשמע קול השופר נירא ונפחד ונחרד ונשבר לבינו לפני השם יתברך כי כך הוא טבע השופר מרעיד ומחריד כמו שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו.

והענין חח' להזכיר יום הדין הגדול שנאמר קרוב יום יי' הגדול קרוב ומהר מאד יום שופר תרועה.

והענין התשיעי להזכירנו קבוץ נדחי ישראל ולהתאוות אליו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים.

והענין העשירי להזכיר אותנו תחית המתים ולהאמין בה שנאמר בה כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשוא נם הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו.

ואמר במדרש כל השנה השמן מקטרג על ישראל לפני הקב"ה, והקב"ה דוחה אותו לר"ה ליום הדין, ובר"ה בא השמן לקטרג והוא אומר לו הבא עדים והוא הולך להביא החמה להעיד על ישראל והחמה

אוחילה לאל עד בא"י למדני חוקיד. אין היחיד אומרו בתפלתו שאינו אלא בקשת רחמים לש"י שלא יטעה בתפלתו כשמתפלל עם הציבור ולפי כך אין עונין הציבור אמן כשאומר בא"י למדני חקיד לפי שאינה חובת ציבור לברך בה. ועוד לפי שלא ישנה מטבע שטבעו חכמים בתפלה זו שהרי לא קבעו אלא תשע ברכות ולא יותר כמו שפרשנו למעלה.

על' בן' נקוח' ראשי תיבות עכ"ן כי עיכין יסדו כשנתן תודה וחזר בתשובה ועיין בספר הכוונות.

טעם לתפילה זו למה שינו פסוקיה וזהו מפני שהתורה מידת רחמים שכן אנו מזכירים בה יי' א"להים שם ההוי"ה תחלה שהוא רחמים ואחר כך מזכיר הדין שהוא א"להים והנביאים מידה ממוצעת שכן הוא מזכיר בהם שם האדנו"ת באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד שהיא מידת הדין הרפה ומערב הדין ברחמים שכן הוא מזכיר א"להים שהוא דין ביו"ד ה"א וי"ז ה"א כזה אדנ"י יהו"ה, נמצאת מדת הדין ממוצעת ורוב הנביאים אדנ"י יהו"ה דין ורחמים, יי' אלהים, יי' צבאות, נמצאו הנביאים רובן רחמים, והכתובים נאמרו ברוח הקדש והוא מדת הדין והוא אדנ"י ואף על פי כן הכתובים יותר דין מן הנביאים ומפני שרוח הקדש דין והכתובים דין נאמרו ברוח הקדש לכך עשו בתפלה זו שלמוסף תורה ונביאים תחלה וסוף והכתובים באמצע, כדי לסמוך הדין ברחמים תחלה וסוף. וכדי שלא לחזק הדין ביום הדין שהוא ראוי להיותו כך, ובכל מקום הסדר כך הוא תורה נביאים וכתובים חוץ מתפלה זו שהסדר בה תורה כתובים נביאים תורה, שתיקנו פסוק מן התורה לחתום בו וס' תכנ"ת לרמוז שכל מה שעשו לתקנת עולם ופי' תכנ"ת ענינו תקנ"ת שהכ"ף מתחלפת בקו"ף מאותיות גיכ"ק וכל זה לסוד גדול שראוי לכותבו למשכילים המבינים מדעתם שעליהם אמרו אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו.

והא לך פודן, התורה היא רמז לתפארת והיא כנגד ההוי"ה, והנביאים רמז לנצ"ח והו"ד והם כנגד יי' צבאות אלהים צבאות, והכתובים רמז למידת המלכו"ת והיא מדת הדין הרפה והיא כנגד שם אדנ"י ויי' בנקוד אלהים כנגד מדת הבינ"ה. ואלהים כנגד מדת הגבורה שהיא מדת הדין הקשה וכל שם

מעידה על עונותיהם והקב"ה אומר לו הרי עד אחד ואין עד אחד נאמן והתורה אמרה על פי שנים עדים והוא הולך להביא את הלבנה ואינו מוצא אותה מפני שהיא נתכסית שנאמר תקעו בחודש שופר בכסא ליום הגינו, יום שהלבנה מתבקשת ואינה נמצאת, **בכס"ה** בגימטריא לבנ"ה לרמוז שהיא מתכסה בו. **תשרי,** על שם תשרי ותשבוק על חוביהו, אימתי, בחודש השביעי, ע"כ.

עלינו לשבח. כתוב בתולעת יעקב יש אומרים כל השנה שלא שם חלקינו כחלקם לבד מר"ה שאין חלקם מבורר להם אומרים בהם אבל שאר ימות השנה שלחם מבורר להן אומרים כחלקם וכן בראש השנה אומרים ומתפללים ללא יועיל כי אל הוא מלשון כוח וחלק הניתן לשרים שלהם ובראש השנה לא חלקם להם עדיין אבל בשאר ימות השנה חלקם מבורר להם והוא אל לא יושיע כי איך יוכלו לשנות חלק הנגזר להם. וישהה מעט בין יושיע לואנו משתחוים פן ישתמע ח"ו כוא"ו נוסף על ענין ראשון ולא יאמר אבל אנחנו כורעים כי יהושע שיסדו וחתם בו הוש"ע למפר"ע ועיין לעיל.

זה מספר סדר היום. צריך לומר עלנו לשבח מעומד עלינו בגימטריא ומעומד, וצריך לאומרו בכוונה גדולה ויש בו כמה סודות ורמזים וכוחו גדול ויש מדקדקים שאומרים אותו ז' פעמים בכל יום בין ביום בין בלילה ז' פעמים ישר וז' פעמים הפוך, פעם ישר ופעם הפוך שמחלין כך עו"ד אי"ן וכו'. ויהושע תקן זה השבח הגדול כשכבש את יריחו ואמרו ז' פעמים ישר וז' פעמים הפוך ובו הפיל ז' חומות שהיו ליריחו והוא מסוגל לכל דבר וענין מצרה וצוקה שלא תבוא ולא תהיה לומר אותו ישר והפוך, ושם יהושע רמז בו בתחלת ענינים, ומרוב ענותנותו לא רמז שמו שלם כי אם הושע ולא תמצא חמיתו כסדרו אלא למפרע, וצריך לכוון בו עול מלכות שמים וייחודו ואלהותו וכמו שיש בפסוק שמע ישראל עי"ן רבתי ודל"ת רבתי הרי ע"ד לרמוז עליו שצריך להעיד על אלהותו וייחודו יתברך הנעלה ויתרומם הנפלא בקרית שמע שחרית וערבית כך עלינו לשבח ע"ד רשום בו שמתחיל בעי"ן ומסיים בדל"ת שראוי גם כן לאומרו שחרית וערבית וכן במנחה וי"א שאין לאומרו במנחה ע"כ מצאתי.

שנוכר מאלו במקרא דע שהוא מאותה המדה עצמה וכל נביא ונביא שמזכיר שם מאלו המדות ומרבה בהן דע שנבואתו מאותה המדה עצמה נאצלה וכל הנביאים לא נמלו נבואה למעלה מנצ"ח והו"ד חוץ ממשה רבינו ע"ה, ואף על פי שבאה אליהם הנבואה מלמעלה מכל מקום מנצח והו"ד מקומם ומשה מכל מקום מקומו בתפארת ונבואתו מלמעלה מן האצילות עצמה כמו שפירשו המקובלים ז"ל ודויד מקומו במלכו"ת עצמה ומטעם שאמ' למעלה עשו התרועה שהיא דין פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה לכלול הרחמים תחלה וסוף כתקיעה בשופר שהשופר רחמים והתקיעה דין שנאמר עלה אלהים בתרועה ייי בקול שופר. אלהים דין ייי רחמים כן בספר שערי אורה. ועיין בספר הר"ר יואל ק' שעייב וספר צרור המור וזהו שצריך התקוע לידע סוד התקיעות והתרועות למה הן רומזין הלא הוא דכתיב אשרי העם יודעי תרועה, וכן פרשו יודעי בענין אחר שיודעין לשבר כח המקטרג מלשון ויודע בהם את אנשי סכות וכל ספרי המקובלים מלאים מזה ומה שהריחו ביראת ייי יענין שם, ע"כ.

בשולחן ערוך המדקדקים לומר ועקידת יצחק לזרע יעקב היום תזכור טועים הם.

בתולעת יעקב. היום הרת עולם על אדם הראשון נאמר שנברא ביום זה שהוא הריונו שלעולם ולפי שנכנס לגן עדן בו ביום ונשתלח בו ביום ויצא בדימוס פירוש חפשי מן העוונות קבעו הקב"ה משפט לדורות ואמר לו אתה סימן לבניך לישראל מה אתה יצאת בדימוס מלפני ביום הזה כך בניך, במוסף ר"ה אומר ואת מוספי לכלול גם מוסף ר"ה ואפילו חל להיות בחול, ע"כ.

גרסינן במסכת ביצה איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה, ר"ה הוא זמן שהעולם נידון בו בבית דין שלמטה ואלו העולם היה נידון בבית דין שלמעלה סוד פחד יצחק לא היה העולם יכול לסבול תוקף הדין כי כן היה בזמן כיום הבריאה שאלולי ששיתף עם מדת הדין מדת רחמים לא הי העולם עומד ועוד שהחודש הזה שביעי והמדה שביעית, **ועוד לשון אינברוז'** תקעו בחודש שופר למה לפי שבו בטלה עבודה מאבותינו כמו שנאמר בו כפיו מדוד תעבורנה

כאלו אמר עברו, והשופר רמז לחירות כי על כן ביום הכפורים שליובל תוקעים לקרוא דרור בארץ ליושביה על כן צותה תורה שיתקעוהו מלבד סודות נפלאים שיש בתקיעתו ליום זה להכרית הקליפות ולעורר הררחמים ולהכניס תפלתנו למרום על ידי השופר תכין בתקיעות כנודע ליודעי ח"ן, ודע זה והשכל, כי נאמר אשרי העם יודעי תרועה והלא כל העמים יודעים לתקוע יותר ממנו ומה זה האושר האושר המיוחד לעם בני ישראל אין זה ידיעת התקיעה כי אם סוד התקיעה כי היא מהפכת מדת מדת הדין למדת רחמים על דרך על"ה א' אלהים ר"ל מסתלק מדת הדין ונכנס ה' רחמים בקול שופר אימתי בכסא כהן שהלבנה נכסית בו כי חוק לישראל הוא שיצאו לחירות, וראיה מיוסף שיצא מבית האסורים באותו היום ונעשה מלך ע"כ.

ולמה הלבנה נכסית לפי שאין רצונו של הקב"ה לאבד את עולמו אלא הוא בא סמא"ל ואומר רבנו שלעולם פלוני הטא אומר לו תן לי עדים והוא הולך ולא מוצא אלא השמש אבל הירח נכסית והוא אומר לפניו רבנו שלעולם לא מצאתי אלא השמש, והקב"ה אומר לו על פי שניים עדים יקום דבר אבל לא עד אחד והולך לו עכ"מ.

יום הכפורים

בערב יום הכפורים נהגו לטבול קודם תפילת מנחה במקוה שלארבעים סאה ומתפללין תפלת מנחה וכשמגיע להמברך את עמו ישראל בשלום שוחין ואומ' הוידוי כמו שכת' למע' והולכין לבתיהן וסועדין סעודה המפסקת ואחר כך לובשים בגדים נאים לבנים והולכין לבית הכנסת בשמחת ליבב, ולא ילך שובב.

ליל כפור אמר בס"ה הז"כ ליל כפור מוציא ס"ת החזן ומניחו על התיבה ועומדין הקהל עמו לכבוד ס"ת ואומר בשיבה שלמעלה וכו' להתפלל עם העבריינים, ואומר כל נדרי ג' פעמים ויברך שהחינו. ומפרש בארבעה טורים העבריינים אלו

רשיעי ישראל העוברים על המצוות דא"ר חסידא
כל תענית שאין בו מפושעי ישראל אינו תענית
וראיה מסמני הקמותרת מן החלבנה שריחה רע,
ובללה הכתוב עם השאר שריחן טוב ללמדינו שלא
ייקל בעינינו לצרף בתעניותינו ותפלותינו פושעי
ישראל.

ואומר בק"ש בלילה וביום בשכמל"ו בקול רם, מפני שישראל דומין באותו היום למלאכי השרת, מה מלאכי השרת אין ביניהם שנאה כך ישראל ביום זה, ולא קטטה ומריבה כך ישראל ביום זה אחים ורעים, שכבר הלך כל אחד ופיים את חבירו שחטא לו וריצחו ומחל לו, ולכן צריך כל אדם לקיים זה, מה מלאכי השרת עומדים תמיד שנאמר שרפים עומדים ממעל לו והם משבחים תמיד ואומרים בשכמל"ו בקול רם ואינם יראים מן השטן שלא יקטרג עליהם כך ישראל ביום זה שאינם יראים מן השטן שלא יקטרג עליהם שאין השטן מצוי ביום הכפורים שכן מניין שטן ומניין שם"ה שוין חסר אחד וזהו שאמר סמא"ל לפני הקב"ה יש לך עם כמלאכי השרת ומה הטעם הראשונים שהיו חזקים היו עומדין ביום הכפורים כל היום וכל הלילה רמז למאמר הכתוב שרפים עומדים וכו' ואנחנו שתשש כחינו בעונותינו אין אנו יכולים והלואי ונעמיד עצמינו לעמוד במקומות שהיינו ז"ל עמידה ודיינו, אלא אינן משגיחין לעמוד והכתוב קורא אותן וצווה עליהן ואומר ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל. וע"ש.

תפלת שחרית. טוב לקצר בפיוטים וסליחות ושלא להאריך יותר מיו"ג סליחות לרס"ג ז"ל כמנהגינו לאמרם או יותר עליהם מעט כדי שיתפללו תפלת מוסף קודם שעה שביעית ויתפללו אותה בשעה ששית או בסוף שעה חמישית, ואומר אחר שיומץ תפלה סדר עבודה וכתר מלכות וקורין מסכת יומא עד זמן תפלת מנחה ואין אומר ואני תפלתי ואפילו חל להיות בשבת שיום הכפורים כולו עת רצון אפילו חל להיות בשבת אומר צדקתך ואומר אבינו מלכינו.

תפלת נעילה אומר במקום זכרינו חתמינו וכן וזכור וחתום, זה הכלל במקום זכירה חתימה כן בנוסחאות. ובדפוס חתימה במקום כתיבה שיאמר זכרינו לחיים, חתמינו בספר חיים (טובים). ולא יאמר כתבינו וכן השאר חתימה כולל וכן הוא

המנהג. וכן בדפוסין אומר הוידיי אנא אלדינו וגו' עד ואנחנו הרשענו ואז אומר מה נאמר ובהלכות תשובה להר"ם במז"ל עיקר הוידיי הטאנו עוינו, **ואם חל בשבת** אומר ענין שבת גם בתפלת נעילה, אף על פי שאין נעילה בשבת אבל בוידיי עצמו אינו מזכיר ענין השבת בו אלא אומר ותתן לנו ייי אלדינו את יום צום הכפורים הוזה קץ מחילה וגו'.

ולנעילה אומר אשרי וקדיש ואומר כתר כמו במוסף ואומר הסלחות הכתובות לנעילה מן ידידיך מאמש, ובסוף הסליחות נהגו לתקוע תשר"ת פעם אחת ואומר ייי הוא האלדים ז' פעמים ופעם שמע ישראל ובשכמל"ו בקול רם ואחר כך אומרים הקהל לך אכול בשמחה לחמך וכו' ופסוק כל כלי יוצר עליך לא יצלה, אבל הר"ד אבודרהם אומר שתוקעין ואומרים עלה אלהים בתרועה בסוף תפלת ערבית וכן כתב הרשב"א, וכתב הר"י ק' שעיב שודאי אינו אלא קודם תפלת ערבית וכן המנהג. **וזה לשון הר"ד אבודרהם** נהגו לתקוע תשר"ת ולומר לך אכול בשמחה מפני שאמרו במדרש קהלת בשעה שעשיראל נפטרין מבתי כנסיות במוצאי יום הכפורים בת קול יוצאה ואומרת להם לך אכול בשמחה וכו' כבר נשמעה תפלתכם לפני כריח ניהוה, וכתב הרב רבינו האיי בתשובת שאילה מנהג כל ישראל לתקוע במוצאי יום הכפורים ולא מצאנו מעם לומר שהוא חובה אלא דומה שהוא זכר ליובל שנאמר בו ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם, ולפי שאינו ברור חשבון זמן היובל התקינו לומר ולתקוע בכל שנה זכר ליובל וכו'. וה"ר יצחק ק' ג'אית' כתב שהוא כדי לערבב השמן שרוצה להשמיין במוצאי

יום הכפורים. **וכן כתב הר"ר יואל ק' שועיב** וז"ל יש לשאול מאיזה טעם נהגו לתקוע שופר במוצאי יום הכפורים יש אומרים כדי לערבב השמן ויש אומרים זכר ליובל ובתוספות אמרו שהוא משום שמחה כמו"ש במדרש בת קול יוצאת וכו' וכתב ר' יהודאי ז"ל שמיד אחר נעילה קודם ערבית אומר החזן בקול רם ייי הוא האלהים ז' פעמים להעלות השכינה למעלה מז' רקיעים ואחר כך אומרים שמע ישראל פעם אחת ויש נוהגין לתקוע תחילה ואחר כך אומרים ייי הוא האלהים משום דכתיב עלה אלדים בתרועה, ואין חוששין לתקיעה הנעשית קודם ערבית ששמחה היא ואינה מלאכה ואין לחוש לגזירת שמא יוציאנו לרשות הרבים, ועוד כי חול גמור הוא אחר נעילה, ולכן לא חיישינן לתקיעה מועטת, ורבינו הרשב"א נר"ו אומר כי חוץ מכבודו כי תוספת יום הכפורים הוא אסור ויפה להמתין עד אחר תפלת ערבית שהשכינה ממתנת כל זמן התוספת, וכן נהגו לתקוע אחר נעילה קודם ערבית.

ובמוצאי כפור הולך כל אחד לביתו ומבדיל סימן ינ"ה ולא יברך על הבשמים אפילו במוצאי כפור שחל להיות בשבת שלא תקנו לברך על הבשמים אלא במוצאי שבת לפי שהנפש דואבת שנמלה ממנה הנפש היתירה וכו', ובמוצאי כפורים אין הנפש דואבת אלא שמחה שנמלה עונה, ולפי כך לא תקנו בשמים. **ואם היה במוצאי שבת** אומר אורך ימים וגו' ולא יאמר ויהי נועם שלא תקנו אותו אלא מפני הפגעים ובמוצאי כפור וימים טובים אין שטן ואין פגע רע.

הודעה חשובה

כל מי שיש בידו מגנוזות חכמי תימן ורוצה לזכות בהם את הציבור, ושיזכו המחברים הקדושים זיע"א שיהיו שפתותם דובבות בקבר, נא יואיל לשלוח למערכת ובעז"ה יפורסם במדור זה.

◇ שרשי מנהגי תימן ◇

הגאון רבי אברהם אריה שליט"א רב ביהמ"ד תורה והוראה ב"ב
וראש כולל נוה נתן תל אביב

פרקים חדשים מתוך הספר שבעז"ה עומד לראות את בקרוב

א. פיוט ה' שמעתי

ב. מקום הפיוטים בתפילת ר"ה ויו"כ

ג. קול התרועה

ד. שופר של ראש השנה

א. פיוט ד' שמעתי שמעך

הפיוט ד' שמעתי שמעך יראתי, ד' שמעתי ונרגזתי¹ [א] יש הנוהגין לאמרו לפני תפלת החזרה של שחרית ר"ה ויוהכ"פ. וכן ד' שמעתי וכו' ד' חסד ואמת² לפני תפלת מוסף דר"ה, וד' שמעתי וכו' ד' אלהי ישועתי³ לפני מוסף דיוהכ"פ. [ב] ויש שאין נוהגין לאמרו כלל.

לחלות וכו' ולא בפיוט ד' שמעתי שמעך וכו', ואם בסדורי ספרד המאוחרים: הדפיסו אותם לאמרם בין הלחש ובין החזרה הרי מאידך אין שום זכר בכל הסדורים הישנים של חכמי ספרד הקדמונים ועל כן לא רצו אבותינו לשנות ממה שגבלו ראשונים וכמקובל בידם ורשום בכתב אמת. גם בכל התכאליל חדשים גם ישנים חזרת התפלה סמוך תכף ומיד אחר תפלת הלחש, וכן הדין נותן כדת וכהלכה אליבא דכל הפוסקים שאסור להפסיק בין הלחש ובין החזרה כלל וכלל, עכ"ל.

[א] יש הנוהגין. כן הובא בסדורי ספרד דיש נוהגין לאמרו וקבעו מקומו בין תפלת לחש לחזרה, וכה"מ הרבה קהלות וביניהן ק"ק מחוי"ת יע"א ואגפיה.

[ב] ויש שאין נוהגין. פיוט זה לא הובא בתכאליל גם לא בתכלאל ע"ח, גם בסי' כנה"ג (ח"ג עמ' קעה) בפ"א אמת ויצי"ב (שם) ציין רבי זצ"ל שלא נהגו לאמרו, ובזה"ל נהגו אבותינו הקדושים לשמור שמירה מעולה שלא להפסיק בין תפלת הלחש ובין החזרה לא בנוסח אתאנו

- 1) לא נודע שם מחברו, ובסדור אהלי יעקב לר"ה (עמ' קב) כ' וז"ל, ד' שמעתי הפיוט הזה הוא במחס"פ [במחזורי ספרד] רשות לחזרת שחרית של ר"ה ויוהכ"פ. וכן מוכח מתוכו ומחברו לא נודע מי הוא. אבל מסגנונו נראה שאינו מפייטני ספרד הנזכרים בהקדמתי רק הוא מן האחרונים שהשתמשו במליצות תמוריות וכן הוא בלול במליצות תלמודיות וכו' עכ"ל.
- 2) במחזור שנות חיים ליוה"כ (עמ' קטז) העלה ברי"ד דיש נוהגים לאמרו וסיים בזה"ל, אבל טובלסמוך לחש עם חזרה בלא הפסק שום דבר עכ"ל.
- 3) של מוהר"ר חיים מודעי ז"ל.
- 4) זכור לאברהם, שנות חיים, אהלי יעקב, ועוד.
- 5) במחזור ספרדים ליו"כ – פרינצי תצ"ה, וכן במחזור שלוניקי משנת תרל"ו לא הובא לאמרו.

מקום הפיוטים בתפילת ר"ה ויוה"כ

[א] הפיוטים לר"ה ויוה"כ² המובאים בסדורי ספרד לאמרם בין הזמירות לנשמת ובין ישתבח ליוצר רבו המנהגים בזה, וחמשה הם במספר. [ב] האחד שאין אומרים אותו כלל,

וכו' עכ"ל. ועיי"ש מה שהעלה משם הטור והר"ד אבודרהם לבטל מנהג אמירתם, וכו"ה דעת האריז"ל, שכן כתב והעיד תלמידו המובהק מהר"ח"ו בס' שער הכוונות (דף ג, שלא היה אומר שום פיוט מאלו וז"ל, ועתה אכתוב נוסח התפלה שקיבלתי ממורי ז"ל, ובראשונה אכתוב ענין א' שא"ל מורי ז"ל, בענין הפזמונים והפיוטים שתקנו אחרונים, דע לך, כי מורז"ל לא היה אומר שום פזמון ושום פיוט ובקשה מאלו שסדרו האחרונים, כגון ר"ש בן גבירול וכיוצא וכו' עכ"ל, ועיי"ש שהאריך בטעם הדבר, וכן העלה משמו בס' ש"צ (דף י: בדפו"י, ובנדמ"ח הוצ' אהבת שלום, עמ' כד אות כג) גם בס' שכנה"ג (סי' נא בהגה"ט) העלה שלא לאמרם וז"ל, אמר המאסף לא מצאנו ידינו ורגלינו בפיוטים שאנו מוסיפים בחגים ובמועדים ר"ה וי"ה, וכו' בין ברוך שאמר לנשמת ובין נשמת ליוצר, וכבר ראיתי מן המהדרין שלא היו אומרים אותם הפיוטים בר"ה ויוה"כ משום הפסק וכו' עכ"ל.

[א] וחמשה. ע' במחזור שנות חיים ליום הכפורים הערוך ע"פ הני רברבי הגאון יעב"ץ והגר"ח פלאגי זכרם לברכה (ליורנו דף קב אות א) שכ' וז"ל, בענין הפיוטים וסדר הקדושות הנה בעיר עוז לנו אזמיר יע"א אין כל הבתי כנסיות שוין בזה, די"ש בהכ"נ דאומרים הכל על הסדר כמו שנדפס במחזורים³ ויש אומרים אותם אחר העמידה⁴ בין הפיוטים בין הקדושות ויש שמשימים הפרש, הפיוטים אחר העמידה והקדושות במקומן ויש שאינן אומרים אותם כלל⁵ וכל אחד אין לזוז ממנהגו ואין בזה משום לא תגודדו כדברי הפר"ח והשו"ג סי' תרך בהל' יוהכ"פ וכו' עכ"ל.

[ב] האחד. פיוטים אלו לא הוכנסו לסידורי התכאליל⁶ וכן לא התקבלו בכל המקומות והמתפללים בנוסח בלדי לא נוהגין לאמרם שכן גם מהרי"ץ ז"ל לא העלה אמירתם וביותר העלה בסידורו ע"ה (ח"ג דף סג). בהדיא שלא לאמרם שכ"כ וז"ל, ודע, דאין המנהג אצלנו לומר הפיוטים הנדפסים בסדורי הדפוס לרבי יהודה הלוי בין הזמירות לנשמת ובין נשמת ליוצר. כי חושבים אותם להפסק ביסודי וסדר אנשי כנסת הגדולה

- 1) ביום א' דר"ה לפני נשמת: א. אלהי אל תדינני כמעלי וכו', ב. רעה בשבטך וכו', ג. שואף כמו עבד וכו' [וי"א יום זה דר במרומים וכו'], ולפני הקדיש, ידי רשים וכו'. וביו"ט שני שלר"ה לפני נשמת: א. שפל רוח וכו', ב. ד' יום לך וכו', ולפני הקדיש, יי' שמך וכו'.
- 2) לפני נשמת: א. ד' נגדך כל תאותי וכו' ב. אלהים אלי אתה וכו', ולפני הקדיש, שנאנים שאננים וכו' והוא המנהג הרביעי שלפנינו.
- 3) דהיינו אחר החזרה. כ"כ בהדיא במחזור אהלי יעקב (ר"ה עמ' פז) ב' היעב"ץ עיי"ש. וכן הסיק בס' חמדת ימים (ימים נוראים דף לח). דאף ששיבך את מחברי הפיוטים האלה בתוך התפלה, אך לא כן דעת מורו ורבו האריז"ל שכתב לא לאמרן. וכדי לא לבטלן הסיק החמ"י (שם) לאמרן אחר החזרה.
- 4) והוא המנהג האחרון.
- 5) בתכלאל מהרי"ו (משנת הת"י) מצאתי שהעלה את הפיוטים: רעה בשבטך וכו' ושופט כל הארץ וכו' לאמרם לפני תקיעת שופר.

7) מה שהעלה שם מהרי"ץ משם הטור והרד"א שכתבו לבטל אמירתם במחילה מכ"ת ואחר נשיקת עפ"ר, אין ראייה לעניינינו, שכן הם דברו על אמירת פיוטים בתוך תפילת היוצר וכפיש"כ רבי' הטור (סי' סח) וז"ל, יש מקומות שמפסיקין בברכת שמע לומר קרוב"ץ ראוי היה שלא להפסיק וכו' עכ"ל. וגם מרן בשו"ע (שם) פסק כן. וז"ל, יש מקומות שמפסיקין בברכות ק"ש לומר פיוטים, ונכון למנוע מלאמרם דהוי הפסק עכ"ל. וגם הר"ד אבודרהם (עמ' עא) דיבר בענין הפיוטים הנאמרים בברכות שמע, והתם הסיקו ומרן בהדיהו דהוי הפסק, אך במנהג שלפנינו מי יימר, אכן הנה ראיתי להרב כפה"ח [סופר] (שם סעק"ד) דהעלה ענין זה בפלוגתא בין מהר"ם מינץ למגן אברהם מה יותר חמור באיסור ההפסק. האם בין נשמת לישתבח וכן בין ישתבח ליוצר או בתוך ברכת היוצר גופא. דלמהרמ"מ בברכת היוצר חמור יותר ולכן נהג לומר לפני הברכה. ולמג"א לפני הברכה יותר חמור דבתוך ברכה הוי מעין הברכה ולא הוי הפסק עיי"ש.

[ג] השני, שאומרים אותם לפני הודו. [ד] השלישי, לפני ברוך שאמר. [ה] הרביעי, אומרים אותם כפי שהובאו בסדורים לפני ואחרי נשמת, [ו] החמישי, בין תפילת לחש לחזרת הש"ץ. אך את הפיוט שופט כל הארץ כולם [ז] נוהגין לאמרו לפני ברוך שאמר.

אמירת הפסוקים רפאני ד' וארפא וכו' לבין נשמת, ואלו הפיוט ידי רשים וכו' וכן הרשות לקדיש לש"ץ, אגדלך אלהי כל נשמה וכו' העלה לאמרן אחר ישתבח לפני הקדיש, וליו"ט ב' העלה לומר הפיוטים שפל רוח וכו' (אלהים) וכן ד' יום לך אערוך וכו', לפני אמירת נשמת, ואלו הפיוט יה שמך ארוממך וכו' לפני אמירת ישתבח, כמו"כ בתחילת תפלת יוה"כ העלה לומר הפיוטים ד' נגדך וכו' וכן אלהים אלי אתה וכו' לפני נשמת, ואלו הפיוט שנאנים שאננים וכו' לפני אמירת הקדיש עיי"ש. ע"ע בס' נחלת יוסף (מנהגים סי' עשירי תשרי-ר"ה) שכ' וז"ל, בסדורי הדפוסים יסדו פזמון שופט כל הארץ קודם נשמת כל חי. ומנהגינו לאמרו קודם פיתום הקטרת, וקודם נשמת נהגו לומר יום זה דר במרומים וביום שני, שפל רוח ותו לא עכ"ל. ועוד לו (שם סי' יא – כפור דף ז: שלהי ד"ה אחר תפלת ערבית) שכ' וז"ל, קודם נשמת מנהגינו לומר פיוט אלהים אלי אתה לר' שלמה בין גבירול ז"ל לבד, וקודם יוצר אומרים שנאנים שאננים עכ"ל.

[ו] החמישי. כ"ה בהרבה קהלות ומנייהו ק"ק מחוי"ת ואגפיה, וטעמיהו כיון שנהגו לומר הפיוט ד' שמעתי שמעך וכו' וכן את הבקשה אתאנו לחלות פניך וכו' במקומן כאן כמובא

[ג] השני. כן העלה הגאון רבי' יוסף צובירי (שליט"א) זצ"ל בסדורו כנה"ג עם אמת ויצ"ב (ח"ג עמ' קל) ברי"ד שלא לאמרם בתוך התפלה (דהיינו בין הזמירות לנשמת, ובין נשמת ליוצר) ומשם שכה"ג והפר"ח, ולכן ציין מנהגם לאמרם לפני הודו וסיים (שם) בזה"ל, ואמנם אבותינו ורבותינו הקדושים בראותם נכוחה חומר הדין ומאידיך אמירת פיוטים הללו שאינו חובה אלא רשות על כן הטיבו לראות וקבעו להם מקום נכון לאמרם אחר קדיש דרבנן שלאחר אמירת התקון קודם אמירת הודו לד' וכו' דהוה ליה מקום מיוחד לאמירתם שאין בו חשש הפסקה, שכן מותר להפסיק כאן אפילו בדבור כל שהוא לצורך אדם וכו' עכ"ל.⁸

[ד] השלישי. כ"ה בכמה מחזורים ומנייהו שלוניקי (הוצ' ת"א תשכ"ג ע"פ מחזור שלוניקי תרל"ו) ועל"ע סעק"ג.

[ה] הרביעי. כן הובאו בסדורי ספרד כגון מחזור ספרדים ליוכ"פ (פרינצי תצ"ה) זכור לאברהם, שנות חיים, אהלי יעקב ועוד. וכן ראיתי בסדור כת"י כמנהג ק"ק צעדה (סדר תפלת שחרית ליוט"א דר"ה) שהעלה אמירת פיוטים, אלהי אל תדינני כמעלי וכו', שופט כל הארץ וכו' בין

ליתן טעם למנהגינו זה. שכן הובא בריש הפיוט הפיסקא "ואת תפלת השחר במקום עולה תעמיד" לכן ראו לנכון לקבוע מקום אמירת פיוט זה כאן כי למעשה מכאן עיקר התפלה בתקנת חכמים דהיינו הזמירות וק"ש וברכותיה וכו' מבקשים אנו באמירת פיוט זה כאן כדי שתתקבל במקום קרבן, ודוק.

במחזורי ספרד הנ"ל ולא הויין הפסק לדידהו לכן צירפו אמירת פיוטים אלו למקום זה.

[ז] **נוהגין**. כן העלה מהרי"ץ (שם) מקום אמירתו וביאורו לפני ברוך שאמר, וראה לעיל שהעלנו ב' מהרי"ו ש' לאמר פיוט זה לפני תקיעת שופר, ויש

(8) וע"ע במחזור שלוניקי (ר"ה- דף 141) שהובאו שם הפיוטים אחר הודו לפני ד' הוא האלהים. אך צויין שם שנהגו לאמרם אחר שחרית לפני קרה"ת עיי"ש. גם במחזורים הנ"ל ציינו שטוב לאמרם אחר החזרה עיי"ש.

קול התרועה

[א] **נוהגין לתקוע התרועה בקול ארוך ורועד, [ב] ויש המוציאים קול זה ע"י הפסק בנגיעת הלשון, [ג] והמדקדקין מרעידין הקול עוד ביציאתו מהגרון.**

ומספר הקולות שנתקע בו עשרה קולות מחלקים לשלשה חלקים, החלק הראשון, תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. והחלק השני, תקיעה, שלושה שברים, תקיעה. והחלק השלישי, תקיעה, תרועה, ותקיעה, והתקיעה היא כל ארוך ממושך והשברים שלשה קולות קצרים שכל אחד מהם הוא כשליש הקול הארוך והתרועה קול ארוך רועד מודגש כאורך הראשון וזאת צורתם² הקו הארוך קול ארוך שלשת הקטעים צורת שלש הקולות שלשה קולות מקוטעים שכל אחד מהם הוא כשליש הקול הארוך, והשלשלת קול ארוך רועד מודגש כאורך הראשון ע"כ]. גם רע"ג בסדורו (ח"א דף מה, העלה את צורת התרועה כעין שלשלת כזה³ עיי"ש וכ"ה בסי' רבי' שלמה ברבי נתן (עמ' מג) ז"ל, ... **והתרועה** אורכה כתקיעה אבל הקול **רועד** עכ"ל.

[א] **נוהגין**. מנהגינו זה בסדר תקיעת התרועה הובאה צורתו בתכאליל לרבות תכלאל ע"ה (ח"ב דף ע.) כעין שלשלת⁴, ומקורו מצאתי בסדור הרס"ג (עמ' ריז) ז"ל, ואלעיד אלג' ראש השנה וכו' ומקדאר אלאצואת אלתי נד'רב פ'ה עשר מצותאת מקאמה ג' אקסאם, אלקסם אלאול, תקיעה שלשה שברים, תרועה, ותקיעה. ואלקסם אלב, תקיעה, שלשה שברים, ותקיעה. ואלקסם אלג, תקיעה, תרועה, ותקיעה, וצפה אלתקיעה צות טויל ממדוד, ואלשברים ג אצואת קדאר יכון כל ואחד מנהג מתל ת'לת' אלצואת אלטויל, ואל תרועה, צות טויל **מרתעד** מתל טויל אלאול, והדה צורתהא אלכט אלטויל צות טויל, ואלתלתה קטע צורה ג אצואת מקטעה יכון כל ואחד מנהא מתל תלת אלצואת אלטויל ואלסלסלה צות טויל **מרתעד** מתל טויל אלאול, עכ"ל [תרגום: והחג השלישי ראש השנה וכו']

וכן הזכיר המג"ע (פ"ג מהל' שופר) מנהגינו זה וכתב שמצא מקורו ברי"ץ גיאת משם רב שרירא ורב האי הגאונים, ז"ל, ועוד כי כשזכיתי לבוא בארץ הקדושה מצאתי תרועתם בקבלת אבותם כקול **המתרעש** ואין טוט בהם, ושאלתי לכמה גדולים ולא פורשו לי דבר עד ככסף בקשתיה וכמטמונים חפשתיה ומצאתי לר"י בן גיאת ז"ל שפירשה בהלכות ר"ה³ מתשובת רבי שרירא ורבי האי גאון ז"ל שכל דבריהם קבלה וכו' עכ"ל.

ובעייני בל' הריצ"ג (שם) נמצאתי למד דמקור מנהגינו זה הוא מן הירושלמי עפ"י פרושו דהריצ"ג, דהנה כתב (שם) וז"ל, בירושלמי⁴ איזו היא **תרועה**, ר' חנניה ור' מנא חד אמר כהדין "טרגמוטא" פי' קול המתרעם וכו' עכ"ל, ודוק.

(1) כוונת רבי במש"כ **החג השלישי** הוא עפ"י מה שסידר דיני החגים ותחילה סידר דיני פסח וקראו החג הא' ואח"כ סידר דיני עצרת וקראו החג הב', אח"כ סידר דיני ר"ה וקראו החג הג', וכך המשיך בשאר החגים עיי"ש. (2) מפאת אילוצים טכניים לא העלינום כאן. ועי' הציורים בסיפור שם, בצורת התרועה כשלשלת. (3) שערי שמחה ח"א עמ' לח. (4) שלהי ר"ה, אך שם הגי' שם קצת אחרת וז"ל הירושלמי לפנינו, איזו היא **הרעה**, רבי חנניא ורבי מנא חד אמר טרימוטה וכו' עכ"ל.

בדברי רבי הנ"ל בגירסא זו במש"כ כדרך הנשים שמיללין **בניהם**, פי' כפשוטו את ילדיהם ממש, שכשרוצות הנשים לשתק את בניהם הקטנים מבכיות מיללין אותם בקולות של הפסקת לשון כידוע, עכד"ק.

והנה הנראה לענ"ד דשתי סדרי התרועה העלנו בסע' למעלה (אם בהפסקה בלשון או ברעידת הקול בגרון) יש לתלותן בשתי הגרסאות הנ"ל ברבינו, דהנה לפי הגי' **בניהם** שבכתי"י [לפי האחי"ה לדעת מהרי"ץ] יוצא דההפסקה היא דרך הנשימה בגרון, דכך הוא דרך הנשים ליילל בנהי וקינה דרך הגרון בהפסקת נשימה, ולפי פי' אבא מארי הוי איפכא דלפי' הוי הפסקה דרך הלשון, וכן להגי' **ביניהם** שבדפוסים הויא הפסקה דרך הלשון דכך הוא דרך הנשים שמיללות בהפסקה דרך הלשון ודוק.

[ב] **ויש מוציאין, [ג] והמזדקדקין**. מהרי"ץ בע"ח (שם) העלה לשון רבי הרמב"ם ז"ל בסדר התרועה וז"ל, סדר התקיעות כך הוא וכו' ואחריה תרועה כדרך הנשים שמיללין בניהם בעת שמייבבין וכו' (כ"ז מהרמב"ם פ"ז הל"ב) עכ"ל. ובע"ח (שם) בין התיבות בניהם-בעת שמייבבין הובא (בשם אחי"ה) בזה"ל, כך הגי' בהרמב"ם ז"ל כתיבת יד נושנות⁵, ופי' בנהי וקינה שלהם⁶. ובדפוסים גרסי **ביניהם**⁷ ונראה לי ליישב גי' הדפוסים מ"ש ביניהם ר"ל לבדם מייללין בלי ערבת קול אנשים רק קול נשים לבד כי כשיתערב קול איש בקול אשה ישתנה ויתערבב הקול משא"כ כה שהאשה משמעת זה היללה לבדה יוכר ויובדל מקול האיש ודוק אחי"ה עכ"ל.

איברא כשנשאתי ונתתי בזה בפני כבו' אבא מארי (שליט"א) זצ"ל העירני באומרו דלולא פי' זה של אחי"ה הנ"ל ברי"ד היה אפשר לפרש

(3) כוונתו על מה שהעלה מהרי"ץ בגי' **בניהם**, (6) ע"ש הפסוק (יחזקאל כז, לב) ונשאו אליך בניהם קינה וכו' כן העירני מוהר"ר חיים כסאר (שליט"א) זצ"ל וכן העיר בפ' שם טוב על הרמז"ל (שם) וע"ע ברמב"ם הנדמ"ח הוצ' ר"ש פרנקל – גי' אחרת, וברמב"ם כת"י (שם) מצאתי שגורס בנהייתן – והיינו הך. (7) לפנינו בניהן.

שופר של ראש השנה

[א] נוהגין לתקוע בשופר ארוך ופתלתול, ומקובלנו מאבותינו דהוא של אֵיל הבר ממין הכבשים.

ז"ל הרב הראשי האחרון בתימן שהעלה מנהגינו זה בספרו סערת תימן (עמ' צט) וז"ל, ...שופר של ר"ה שהיו נוהגין לתקוע בו ארוך וכפוף שנים או שלש כפיפות וקולו צח ומחריד, יש אומרים שהוא של חיה הדומה למין הכבשים, על כן לא חשו לחומרתו [של הרמב"ם] שאין כשר אלא קרן הכבשים יען ראו כי יש בשופר זה נוי מצוה בקומתו וקולו יותר מקרן הכבשים ועד היום תוקעים תקיעת מצוה בשופר זה עפ"י הוראת הגאונים שכל השופרות הכפופין כשרים לכתחילה עכ"ל, והנה זה שכתב רבי הנ"ל שהתקיעה בשופר זה הדומה למין הכבשים ואשר ע"כ התקיעה בו היא רק עפ"י הגאונים ולא עפ"י הרמב"ם, על"ק ממאי שנכתוב ששופר זה הוא של איל וממילא הוא עפ"י דעת הכל לרבות רבי הרמז"ל.

עוד שמעתי מכב' הגאון הדיין רבי' שלום יצחק הלוי (שליט"א) זצ"ל כי אמרו לו אנשים שבאו מ"חבש" שקרנות אלו גדלים באילים שם ולפי"ז הוי שופר זה של איל והוא המובחר לכל השיטות, וכן שמעתי מכב' הגאון רבי' יוסף צובירי (שליט"א) זצ"ל דמקובל בדידהו דהוא שופר של איל ואין להתפלא שמצוי באילים שופרות כה גדולים שהנה מצאנו בירושלמי פאה (פ"ז הל"ג) וז"ל, רבי חנא בשם רבי אבין, שני תמידין שהיו מוקרבים בכל יום היו מרכיבין אותן על גבי גמל ורגליהן נוגעות בארץ ע"כ, וכתב הפנ"מ (שם) וז"ל, על גבי גמל, מרוב גובהן, ואפי' כן היו רגליהן נוגעות בארץ עכ"ל.² הרי מוכח שהיו מצויים אילים כה גדולים ומן הסתם גם קרניהן גדולים עכ"ד רבי הנ"ל. ועי' לו בס' כנה"ג (ח"ג סי' נא) שהאריך בזה.

[א] נוהגין. מקור הדין הוא בגמ' ר"ה (דף כו:) ז"ל, א"ר לוי מצוה של ר"ה ויוכ"פ בכפופין, ושל כל השנה בפשוטין ע"כ, ונחלקו הפוסקים בפי' הגמ' דכפופין, וכן נחלקו באיזה שופר כשר לתקוע לכתחילה ובאיזה בדיעבד, ושלש שיטות בזה.

שיטה א' סוברת דבעינן של איל כפוף דוקא, והוא לעיכובא ובשאר מינין אפי' בדיעבד לא יצא, והיא דעת רבי' הרמב"ם ז"ל (בפ"א מהל' שופר הל"א) ז"ל, ושופר שתוקעין בין בר"ה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף וכל השופרות פסולים, חוץ מקרן הכבש וכו' עכ"ל.

שיטה ב' סוברת דלכתחילה בעינן של איל כפוף ובדיעבד כשר אף בשל שאר מינין אם הם כפופים והיא דעת רוב הפוסקים, וחתם עלה מרן השו"ע (סי' תקפו סע"א), ובנושאי כליו.

שיטה ג' סוברת שכל שהוא כפוף כשר לכתחילה אף משאר מינין והיא דעת הרא"ש (שם), והביא הרא"ש (שם) שכו"ה בשם הרמב"ן, וכן פסק בספר מטה אפרים (שם) וז"ל, שופר של ר"ה מצוה מן המובחר לחזור אחר שופר של איל כדי לזכור עקידת יצחק, וגם צריך להיות כפוף והוא סימן שיכפו את לבם למקום וכו' ומ"מ גם שופר של עזים או של יעלים כשר כפופים לכתחילה וכו' עכ"ל. [ובספר אור זרוע (ח"ב סי' רנח) כתב וז"ל, כל השופרות בין של יעל בין של איל כשרים חוץ משל פרה וכו' עכ"ל. ומסופקני במש"כ בין של יעל בין של איל האם זה בדוקא איל או יעל או ה"ה לשאר מינין וצ"ע], והוכרחתי כאן לקצר ברשימת השיטות אך עוד חזון למועד.

והנה זה המקובל בעדתינו שתוקעין בשופר מיוחד זה שהוא פתלתול וארוך וקולו חזק ומרגש, הנה ראיתי להגאון רבי' עמרם קורח

- (1) עיין רמב"ן ר"ה שם ובדרשתו פ"ו.
- (2) וכ"ה בלשון זה בילק"ש (פר' פנחס עה"פ עלת תמיד) ז"ל, א"ר יודן בר סימון שני תמידין היו מקריבין ישראל בכל יום היו מרכיבין אותם על גבי הגמל ורגליהן נוגעות לארץ ע"כ. וע"ע בב"ר (פר' תולדות אות יג) שהובא בל' אחר ז"ל, ואת עורות גדיי העזים וכו', ר' הונא בשם ר' יוסף אמר ב' תמידים שהיו ישראל מקריבים בחג היו מרכיבין אותן על שני הוגנין [עיירים קטנים], והיו רגליהם שפופות לארץ [נגררים על הארץ מרוב גדלם וכו'] [מתנות כהונה] ובילקו"ש כאן [רמז קטו גרס שופעות] ובדרך אגב כאסמכתא בעלמא נראה למנהגינו בתקיעת שופר זה מהאיי קרא (ישעי' כז, יג), והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו' ואהא כאמרינן בתפילה שאחר תקיעת שופר, כמה דשמעתון קול שופרא הדין כן ייתא זרובבל וכו' ויתקע בשופרא רבא דיליה וכו' ע"כ, וראה למהרי"ץ בסידורו ע"ח (ח"ג ריש דף ע:) שכ' וז"ל, בשופרא רבא דיליה, בפרקי ר"א³ כי קרניו של איל שנקרב תמורת יצחק קרן של שמאל היה שופר של סיני ושל ימין שופר של עתיד שעתיד זרובבל לתקוע בו וקולו יהיה נשמע מסוף העולם ועד סופו יעו"ש עכ"ל.
- (3) שלהי פרק לא.

כתית למאור

ביאורים בדברי מאור גולת תימן רבינו השתילי זיתים זיע"א

הגאון רבי חזקיהו דחבש שליט"א

רב ק"ק "שתילי זיתים" ראש העין
ומח"ס שתילי זיתים (תכלאל) עם פירוש באר מרים ג' חלקים.

ש"צ אי רשאי להפסיק בפיוטים אחר תפילת לחש

בכך שחזור בתחילת ח"י, ישאר במקומו ויחזור לקדושה.

וביותר שהרי מקור דברי המ"א הוא בדברי "לחם חמודות" ברכות לד: ושם איתא ברא"ש וז"ל: וכי פסע ש"ץ חוזר לאתריה, ואיכא מאן דאמר עד דמטי ש"ץ לקדושה, ובל"ח ס"ק ע"ג, ונראה לי לקיים שניהם שכשאומרים פיוטים כיון דפתח ש"ץ ילך למקומו, ובשאר ימים עד דמטי ש"ץ לקדושה, ע"כ.

ולהדיא בל"ח דמיד שפתח ש"ץ ילך למקומו, ומאידך כתב שכשאומרים פיוטים. א"כ בהכרח מיד בתחילת הפיוטים ילך למקומו, ואילו המ"א ציטט את הל"ח, "וכשאומרים פיוטים" וחוזר כשש"ץ מתחיל ח"י, וזה נראה סותר, ובהכרח דמיירי כאן בפיוטים הנאמרים תוך ח"י, ולכך ילך למקומו מיד דפתח ש"ץ ה' שפתי תפתח, וא"כ אין לנו עדיין ראייה בדברי ה"שתילי זיתים" שש"ץ רשאי להפסיק בפיוטים אחר תפילת הלחש.

ואם כנים הדברים, נמצא שדין זה כשאומרים פיוטים מיד דפתח ש"ץ חוזר למקומו, שייך לדעת רבינו ה"שתילי זיתים" רק ביום הכפורים בלבד, דבשו"ע סי' קי"ב ס"ב כתב, אין לומר פיוטים ולא קרוב"ץ בתפילה, ובש"ז ס"ק ה', וכן מנהג הספרדים שלא אומרים זולת בר"ה וביוה"כ אנו אומרים סדר קדושה לר"י הלוי בין גבורות לקדושת ה' ויש לתת סמך למנהגינו דכיון דמעין קדושה ניהו כקדושה עצמה דמיא וכי היכי דאמרין ה' שפתי תפתח וכו' בין גאולה לתפילה משום דכגאולה אריכתא דמיא (שכ"ג וע"ע פרי חדש) ע"כ, ואף דנקט רבינו בלשונו ר"ה, זה לאו דוקא, וציטט דברי הפוסקים כלשונם לצורך הענין,

שו"ע סימן קיא הלכה ב', החזן כשמתחיל י"ח בקול רם חוזר ואומר ה' שפתי תפתח ופי יגיד וכו'.

ובמג"א סק"ד כתב וז"ל: חוזר ואומר... בלחש ה' שפתי [כתבים] אבל שומע תפילה ושאר פסוקים א"צ הואיל וכבר אמרם בלחש קודם התפילה וכו' [בית יוסף, מהרא"י סי' קי"] משמע דש"ץ רשאי להפסיק אחר שהתפלל בלחש ע"כ.

ורבינו ה"שתילי זיתים" השמיטו למג"א, וקצת משמע דס"ל דש"ץ אינו רשאי להפסיק אחר שהתפלל בלחש, ונ"מ לדין בר"ה לנוהגים דש"ץ אומר בחזרה ה' שמעתי שמעך וכו' דאפשר דלדעה זו לאו שפיר עבדי, ודוחק לומר במ"א דמיירי שמפסיק לדבר הרשות, ולכך השמיטו רבינו, חדא דהמג"א לא מיירי בהכי ועוד שעכ"פ היה לרבינו לאשמענין דינא מהא דשרי לגבי פיוטים וכדומה, ועיין לפמ"ג שכתב שאסור לש"ץ להפסיק לדבר הרשות.

ובשו"ע סי' קכ"ג ס"ב, כתב, במקום שכלו ג' פסיעות יעמוד, ולא יחזור למקומו עד שיגיע ש"ץ לקדושה, וב"שתילי זיתים" ס"ק ד כתב, "וכשאומרים פיוטים, חוזר כשש"ץ מתחיל ח"י (שם) ע"כ. ולכאורה משמע שש"ץ רשאי להפסיק בפיוטים אחר שהתפלל בלחש, ומסייע לן נמי שדין זה הוא מהמג"א, וזהו שציין "שם" אדלעיל מיניה שהביא בשם המ"א, והמ"א הרי סובר דש"ץ רשאי להפסיק בפיוטים אחר שהתפלל לחש.

אבל זה אינו, חדא דאי מיירי בפיוטים הנאמרים קודם י"ח, א"כ נשאר על מקומו עד סוף הפיוטים, וחוזר כשש"ץ מתחיל ח"י, ומה מרויח

אחר תפילת לחש וסמך על המנהג, אבל זה אינו נראה שבכאן אין המנהג רווח לומר פיוטים אחר תפילת לחש, כגון ה' שמעתי שמעך ברה"ו ויה"כ ובוראי שאינו מנהג רווח כמו התרגום שזה מנהג כל בני תימן.

וביותר שבביהכנ"ס הידועה בחשיבותה שהתפלל בה רבינו ה"שתילי זיתים" כניס "ביית אלאוסטא" שם בדורות האחרונים לא נהגו לומר פיוט ה' שמעתי שמעך אחר תפילת לחש, ואפשר שמנהג זה מתגלגל עדיין מזמן רבינו ה"שתילי זיתים" וא"כ קשה לומר שסמך על המנהג שכן לומר פיוטים אחר תפילת לחש, ועכ"פ הנוהגים לומר פיוט זה לאחר תפילת הלחש יש להם סמך במ"א הנ"ל ובדברי הב"י שזהו מקורו של המ"א וכנ"ל.

העולה שלא נתבאר להדיא בדברי רבינו ה"שתילי זיתים" דשרי הש"ץ לומר פיוטים אחר תפילת הלחש, והנוהגים כן יש להם סמך בדברי המ"א והב"י.

אבל לדידן רק ביה"כ נהיגין לומר סדר קדושה לר"י הלוי בין גבורות לקדושת ה' ובר"ה אין אנו אומרים כלל, והמנהג יוכיח.

ומש"כ רבינו בס' תקצ"א שהש"צ אומר אוחילה לאל אין ראייה מוכרחת לעינינו, דאפשר דהוה פתיחה אריכתא של ה' שפתי תפתח, אבל פיוט בעלמא אין ראייה לכך.

והנה מצינו בדברי רבינו ה"שתילי זיתים", שאינו מצטט מדברי הפוסקים וגם לא מציין המנהג, שסמך על המנהג הידוע, ולא ראה צורך להעלות הדברים, יסוד לכל בנין מה שכתב השו"ע, בסימן קמ"ה סעי' ג', האידנא לא נהגו לתרגם, משום דמה תועלת בתרגום כיון שאין מבינין אותו, ורבינו ה"שתילי זיתים" הוסיף לבאר דברי מרן השו"ע, ולא העיר ממנהג תימן שכן מתרגמים גם האידנא ואין לשנות, וזהו שסמך על המנהג הקיים, כך בהכרח, וא"כ אפשר שגם בנידון דידן אף שלא העלה דברי המ"א בסימן קי"א, אין הכרח דס"ל דאין לש"ץ רשות להפסיק בפיוטים

הדלקת נר יום הכיפורים בברכה

הציון לסימן תר"י, משמע דקאי נמי אנר דיום הכפורים דאל"כ הו"ל לומר דבריו, לעיל גבי נר שבת ונר יו"ט.

וכן יש ללמוד ממה שכתב רבינו שם ס"ק י"ב, בדין הבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם שצריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו, וז"ל בשם המ"א "ואפילו ללמד בנר יום הכפורים אין צריך לברך, מ"מ הכא משתמשים לצורך אכילה וכו' ביום הכפורים, וכ"ש לדידן דסבירא לן דמברכים ביום הכפורים כמו שיתבאר בסימן תר"י וכו' ע"כ, ומוכת דס"ל לרבינו שמברכים על נר יום הכפורים, דאל"כ היה משמיט סיום דברי המ"א שכתב וכ"ש לדידן, כדרכו להשמיט מדברי הפוסקים מה שאינו מתאים עם דעת השו"ע והמנהג.

בשו"ע סימן תר"י כתב מרן, מקום שנהגו להדליק נר ביום הכפורים, מדליקין, מקום שנהגו שלא להדליק, אין מדליקין ע"כ. ובס"ב יש מי שאומר שמכרך על הדלקת נר יום כיפור, וברמ"א וכן המנהג המדינות אלו, ורבינו השתילי זיתים השמיטו, ונראה דס"ל לרבינו דאין לברך על הדלקת נר יום כפור.

ברם, כד מעיינת שפיר, אתה תחזה, דלאו מילתא היא אלא פשיטא לרבינו שמברכים, ושכן המנהג ומנא אמינא לה, מדכתב מרן השו"ע בהלכות שבת סימן רס"ג סעיף ה' וז"ל: כשידליק יברך ברוך וכו'. גם ביו"ט צריך לברך להדליק נר של יו"ט וביום כיפורים בלא שבת, יש מי שאומר שלא יברך ועיין לקמן סימן תר"י ע"כ, ו"בשתילי זיתים" שם סקי"א כתב וז"ל והברכה תהיה קודם הדלקה וכו' וכן המנהג ע"כ, ומדכתב זאת אחרי

נר ביום הכפורים, וכמ"ש הפר"ח שם, וכיון שמדליקין, מברכים, כמ"ש מרן השו"ע בס"ב.

ומצינו כעין זה בסימן תס"ח גבי מלאכה בערב פסח אחר חצות שכתב השו"ע ויש מי שאוסר אפילו ע"י גוי ויש מי שמתיר, וברמ"א כתב שהמנהג כסברא אחרונה דשרי, ורבינו השמיטו, אף דקיי"ל דיש ויש הלכה כסברא אחרונה וא"כ דברי רמ"א מתאים בהלכה לדעת השו"ע, בכל זאת השמיטו רבינו לומר לך דקיי"ל כמ"ד שמתיר מדינא, ולא מחמת המנהג, דאפשר שמי שאין לו מנהג, ברור יש לו להחמיר כיש מי שאוסר, אלא גם מי שאין המנהג ברור אצלו, הלכה כיש מי שסובר דשרי, ואכן בשת"ז שם חיזק הענין, וכתב על מי שמתיר וכן עיקר (פרי חדש). דוק מיניה ואוקי באתרין.

**העולה דאף לדעת רבינו השתילי זיתים,
י"ל המנהג דמדליקים בכל מקום נר ביום
הכפורים שחל בחול עם ברכה.**

פש גבן להבין מדוע השמיט רבינו הגהת רמ"א בסימן תר"י, ונראה דסגי ליה לרבינו במה שסיים שם בסימן רס"ג וכן המנהג, דנכלל בזה שהמנהג לברך על הנר ביום כפורים ואין צורך להגהת זו מה שגם הרמ"א מעיד על מנהג אשכנז, ואין לזה שייכות והכרח למנהג תימן.

ויותר נראה לומר שהוכרח רבינו להשמיט הגהה זו, מפני שהיא מיוסדת על מנהג, דמשום הכי כתב "המשנה ברורה" "בשער הצינן" סק"ה שהמדינות אחרות שאין מנהג קבוע לזה, בודאי יותר טוב להנהיג שלא לברך, לפי שיש פוסקים דס"ל שאין לברך, ע"ש ואין כן דעת רבינו, אלא אפילו בעיר חדשה יש להנהיג להדליק בברכה, שכן בחידושיו "רביד הזהב" העלה דברי הירושלמי דקאמר, מקום" שנהגו להדליק משובח. וביאר דלא פליג אגמרא דידן, ולא הוצרך מרן השו"ע לכתבו, משום דמשמע הכי מדאקדמיה למנהג שנוהגים להדליק ברושא וכו', ע"ש. ומדברי הירושלמי יש ללמוד לעיר חדשה, שראוי להם להנהיג להדליק

הודעה חשובה

אברכים ובני הישיבות מוזמנים בזה לשלוח מד"ת בתורת רבותינו פוסקי חו"ר תימן ובראשם רבותינו השתילי זיתים ותלמידו מהרי"ץ שממיהם אנו שותים, וכן מו"מ בד' ש"פ. בעז"ה יתקבלו למערכת לפרסום חידושי תורה והלכה מוקלדים ומוגהים בלבד.

◇ בירור הלכה ◇

הגאון רבי פנחס קורח שליט"א רב ביהמ"ד שערי הלכה ב"ב

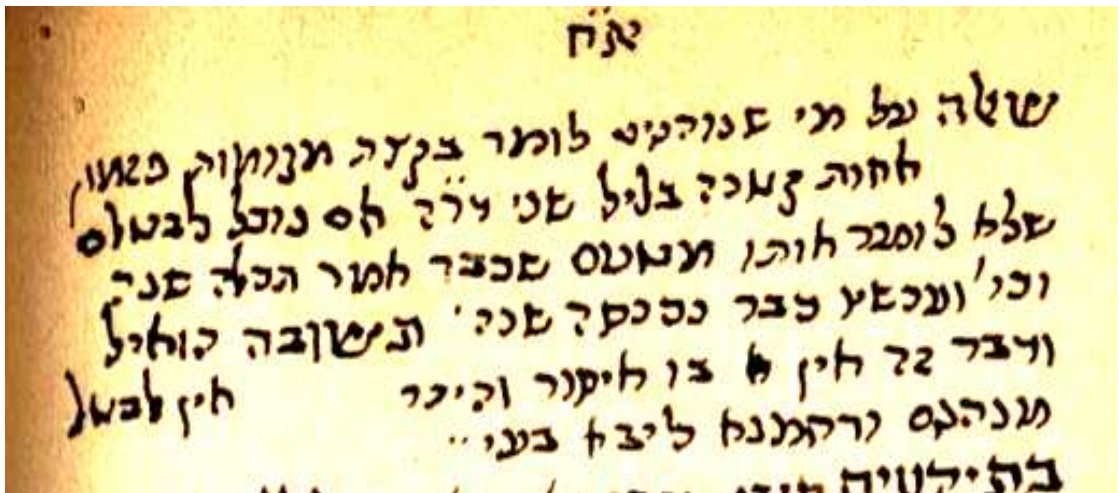
לק"י

פיוט אחות קטנה

אם יש לאמרו בליל יו"ט שני דראש השנה

ונשאלה שאלה אם יש לבטלם ממנהגם או לא. ואביא כאן מדברי חכמי תימן בזה. ו**תחלה** את תשובתו של מו"ז כמוהר"ר חיים קרח זצוק"ל גאון חכמי תימן בדורו, וז"ל: **שאלה.** על מי שנוהגים לומר בקצת מקומות פזמון אחות קטנה בליל שני דראש השנה, אם נוכל לבטלם שלא לומר אותו מטעם שכבר אמר תכלה שנה וכו' ועכשיו כבר נכנסה שנה. **תשובה.** הואיל ודבר זה אין בו איסור והיתר אין לבטל ממנהגם, ורחמנא ליבא בעי. עכ"ל.

הנה מנהג ק"ק תימן ויהדות ספרד ובקרב החסידים בקהלות אשכנז לומר בכניסת ליל ראש השנה פיוט אחות קטנה. ומנהג פשוט הוא שביל יו"ט שני אין אומרים אותו, מכיון שבו אנו מתחננים תכלה שנה וקללותיה ובסיומו אומרים תחל שנה וברכותיה, וכבר כלתה שנה בכניסת ליל יו"ט ראשון אין טעם לאמרו שוב בליל יו"ט שני. אך כנראה שהיו מקצת קהלות בתימן שנהגו לאמרו גם בליל יו"ט שני,

גנזי מלכים לבנו הרב יבי"ע, ופורסמה ע"י קרן אור ישראל בקובץ המאסף שיצא לאור מחדש ע"י הרב בצרי (שנה ד' חו' ו עמ' רנג). וז"ל

והרקע לשאלה זו הוא כנראה השאלה שנשאלה לפני חכמי הישיבה בענין זה על ידי הרב יחיא בכה"ר יחיא עומסי והיא בשו"ת